

برخی ملاحظات زیست محیطی پر اهمیت

اشاره

در ویژه نامه آبان و آذر ۱۳۸۶ نامه اتاق بازرگانی پیشینه و اصول کلی "توسعه پایدار" به اجمال از نظر گذشت. گفته شد که توسعه پایدار با نماگرهای مختلفی سنجیده می شود که زمینه های اصلی آنها ارایه شد. اینک همه نماگرهای توسعه پایدار در جدول زیر ارایه می شود تا شاید بتوان از آنها به عنوان مبنایی برای سنجش وضعیت محیط زیست کشور و همچنین عملکرد دولت در حفظ محیط زیست بهره جست.

فریدون رستمی *

با اینکه توسعه پایدار جنبه‌های گوناگون زندگی بشر را مورد بررسی قرار می‌دهد، برخی زمینه‌ها از اهمیت بیشتری برخوردارند که عمدتاً مربوط به حفظ و بهره‌برداری از منابع طبیعی می‌شوند. اهمیت بهره‌برداری کارآمد و حفظ منابع طبیعی از آن جهت است که تامین نیازهای پایه‌ای کشور همچون غذا و تامین امنیت غذایی از ضروریات اولیه هر کشور و دولت است. و اینکه شرایط اقلیمی کشور به صورتی است که عدم توجه به محیط زیست می‌تواند در زمان نسبتاً کوتاهی موجب پیش‌روی بیابان‌ها و ایجاد کویرها و نمک‌زارها شود که از خواسته‌های ملی نیست. فزون بر این و با توجه به اتکای روزافزون دولت بر استفاده از منابع طبیعی کشور در جهت تامین نیازهای مردم، حفظ و استفاده بهینه از آنها دارای اهمیت بیشتری است. بنابراین، توجه به وضعیت آب، خاک، هوا و گونه‌های گیاهی و جانوری و همچنین محیط زیست، این گونه‌ها از اهمیت

ویژه‌ای برخوردار است. از اینروست که نماگرهای جو، زمین، اقیانوس‌ها، دریاها و سواحل، آب شیرین و تنوع زیستی با تفصیل لازم در جدول آمده است. بدیهی است، بررسی وضعیت محیط زیست از راه سنجش تغییرات زمانی نماگرهای مربوطه ممکن است و اینکه در طول زمان چه تغییراتی در هر یک از نماگرها پدید آمده است. البته برخی نماگرها همچون غلظت آلاینده‌ها در هوا یا آب دارای استانداردهای مشخصی هستند که به جهت تاثیر آنها بر سلامتی انسان بطور مستقیم می‌باید در حد دلخواه حفظ شده و نباید از حد ایمنی بیشتر باشد و بنابراین می‌باید در کمترین زمان ممکن در حد مورد نظر قرار گیرد. برخی نماگرهای دیگر، از سوی دیگر، در میان یا بلندمدت می‌باید مورد نظر باشند، همچون سطح جنگل‌ها یا بیابانزایی. به هر حال، پنج زمینه اصلی زیست محیطی از چنان اهمیتی برخوردارند که در برخی کشورهای جهان مورد ارزش‌گذاری اقتصادی قرار گرفته و

هزینه استفاده از آن منابع طبیعی در حساب‌های ملی آن کشورها مورد نظر قرار می‌گیرند و از دست دادن منابع طبیعی به عنوان بخشی از هزینه ملی دانسته می‌شود. از اینرو در این گونه کشورها، استفاده از منابع طبیعی نه به عنوان دستاورد مدیریتی دولت‌ها که به عنوان عنصر هزینه‌ای است و با کسر هزینه منابع طبیعی از کل تولید ملی سالانه، میزان واقعی تولید ملی و رشد اقتصادی برآورد می‌شود. بنابراین چنانچه بخواهیم در راستای دگرگونی‌های جهانی گام برداریم، نه تنها می‌باید منابع طبیعی مورد استفاده را ارزش‌گذاری اقتصادی کنیم، بلکه میزان این هزینه‌ها را از کل تولید ملی کسر تا عملکرد دولت‌ها در مدیریت اقتصادی را بسنجیم؛ امری که در برنامه چهارم توسعه جمهوری اسلامی آمده است.

جدول - نماگرهای توسعه پایدار

نماگر	زیر زمینه	زمینه
نسبت جمعیت زیر خط فقر در کشور	فقر درآمدی	فقر
نسبت جمعیت زیر خط فقر به جهان	نابرابری درآمد	
سهم بالاترین و پایین‌ترین پنتک از در آمد ملی	بهداشت	
جمعیت استفاده کننده از امکانات بهداشتی بهتر	آب آشامیدنی	
نسبت جمعیت استفاده کننده از منابع بهتر آب	دسترسی به انرژی	
نسبت خانوارهای بدون برق یا دیگر خدمات مدرن انرژی	شرایط زندگی	
درصد جمعیت استفاده کننده از سوخت فسیلی برای آشپزی	فساد	شیوه فرمانروایی
نسبت جمعیت شهری زاغه‌نشین	جرم	
درصد جمعیتی که رشوه پرداخت کرده‌اند	تندرستی	
شمار آدمکشی‌های عمدی در صد هزار نفر جمعیت	تضمین تندرستی	تندرستی
نرخ مرگ و میر زیر پنج سال	وضعیت تغذیه	
امید به زندگی در هنگام تولد	وضعیت تندرستی و مخاطرات	
سال‌های امید به تندرستی در هنگام تولد	وضعیت تندرستی و مخاطرات	
درصد جمعیت دارای امکانات اولیه تندرستی	سطح تحصیلات	آموزش
ایمنی در برابر بیماری‌های عفونی کودکان	باسوادی	
وضعیت تغذیه کودکان		
شیوع بیماری‌های عمده همچون ایدز، تب نوبه، سل		
گسترده‌گی استفاده از تنباکو		
نرخ خودکشی		
میزان در آخرین سال دبستان		
نرخ ثبت نام در دوره دبستان		
آموزش دوران زندگی		
دستاورد دانش‌آموزان بزرگسال در سطح آموزش متوسطه / دانشگاه		
نرخ باسوادی بزرگسالان		

نرخ رشد جمعیت	جمعیت	نفوس
نرخ کلی باروی		
نسبت وابستگی		
نسبت ساکنان به گردشگران در مناطق عمده گردشگری و مقصد	گردشگری	
درصد جمعیت ساکن در نواحی آسیب‌پذیر	آسیب‌پذیری در برابر مخاطرات طبیعی	بلایای طبیعی
زیان‌های انسانی و اقتصادی ناشی از بلایای طبیعی	آمدگی در برابر بلایای طبیعی و واکنش به آنها	
میزان دی‌اکسید کربن	تغییرات آب و هوا	جو
میزان گازهای گلخانه‌ای	تخریب لایه اوزن	
مصرف مواد مخرب لایه اوزن	کیفیت هوا	
غلظت آلاینده‌های هوا در مناطق شهری	کاربری و وضعیت زمین‌ها	زمین
کاربری زمین‌ها	بیابانزایی	
فرسایش خاک	کشاورزی	
زمین‌های تحت تاثیر بیابانزایی	کشاورزی	
کارایی استفاده از کود	کشاورزی	زمین
نسبت جنگل‌ها از کل سرزمین	جنگل‌ها	
مساحت جنگل‌های تحت مدیریت پایدار	جنگل‌ها	
درصد جنگل‌های آسیب دیده از برگریزی	جنگل‌ها	
درصد از جمعیت ساکن در مناطق ساحلی	مناطق ساحلی	اقیانوس‌ها، دریاها و سواحل
کیفیت آب مورد استفاد برای استحمام	مناطق ساحلی	
نسبت موجودی آبزیان به میزان ایمن زیستی	شیلات	
نسبت مناطق دریایی حفاظت شده	محیط زیست دریایی	
مساحت آبستگ مرجانی و درصد پوشش زنده شاخص تراز غذایی دریایی	محیط زیست دریایی	اقیانوس‌ها، دریاها و سواحل
میزان کل منابع آب بهره‌برداری شده	مقدار آب	
شدت استفاده از آب به تفکیک فعالیت‌های اقتصادی	مقدار آب	
وجود باکتری‌های روده‌ای در آب شیرین	کیفیت آب	
اکسیژن خواهی بیوشیمیایی در آنها	کیفیت آب	آب شیرین
تصفیه فاضلاب	کیفیت آب	
نسبت مناطق حفاظت شده در خشکی به تفکیک نواحی بوم‌شناختی	بوم‌سازگان (ecosystem)	
کارایی مدیریتی مناطق حفاظت شده	بوم‌سازگان (ecosystem)	
مساحت بوم‌سازگان اصلی منتخب	بوم‌سازگان (ecosystem)	تنوع زیستی
پراکندگی زیستگاه‌ها	بوم‌سازگان (ecosystem)	
تغییر در وضعیت تهدید گونه‌ها	گونه‌های گیاهی و جانوری	
فراوانی گونه‌های اصلی منتخب	گونه‌های گیاهی و جانوری	
فراوانی گونه‌های مهاجم بیگانه	گونه‌های گیاهی و جانوری	تنوع زیستی
تولید ناخالص داخلی سرانه	عملکرد اقتصاد کلان	
پس‌انداز ناخالص	عملکرد اقتصاد کلان	
سهم سرمایه‌گذاری در تولید ناخالص	عملکرد اقتصاد کلان	
پس‌انداز خالص تعدیل شده	عملکرد اقتصاد کلان	توسعه اقتصادی
نرخ تورم	عملکرد اقتصاد کلان	
نسبت بدهی به درآمد ناخالص داخلی	مالیه عمومی پایدار	
نسبت اشتغال به جمعیت	اشتغال	
شاغلان آسیب‌پذیر	اشتغال	توسعه اقتصادی
بهره‌وری نیروی کار و هزینه واحد نیروی کار	اشتغال	
سهم زنان در اشتغال در بخش‌های غیر کشاورزی	اشتغال	
اشتغال آسیب‌پذیر	اشتغال	

درصد استفاده‌کنندگان از اینترنت به جمعیت	فن آوری اطلاعات و ارتباطات	توسعه اقتصادی
درصد دارندگان تلفن ثابت به جمعیت		
درصد دارندگان تلفن همراه به جمعیت		
سهام پژوهش و پیشرفت	پژوهش و پیشرفت	توسعه اقتصادی
سهام گردشگری در تولید ناخالص داخلی	گردشگری	
نسبت کسری حساب جاری از تولید ناخالص داخلی (درصد)	بازرگانی	همکاری‌های اقتصادی جهانی
سهام واردات از کشورهای در حال توسعه و کمتر توسعه یافته		
متوسط موانع تعرفه‌ای وضع شده بر صادرات از کشورهای در حال توسعه و کمتر توسعه یافته		
خالص کمک‌های توسعه ای رسمی (پرداخت شده یا دریافت شده) از درآمد ناخالص ملی	تامین مالی خارجی	توسعه اقتصادی
اندازه جریان سرمایه گذاری مستقیم خارجی (ورود، خروج) نسبت به درآمد ناخالص ملی (درصد)		
درآمدهای نیروی کار در خارج نسبت به تولید ناخالص داخلی (درصد)		
شدت مصرف داخلی مواد (Material Intensity of Economy)	مصارف مواد (Material Consumption)	رفتارهای مصرفی و تولیدی
مصرف سرانه انرژی در سال، کل و به تفکیک مصارف	مصرف انرژی	
سهام منابع انرژی تجدیدپذیر از کل عرضه انرژی	تولدی و مدیریت پسماندها	
شدت مصرف انرژی، کل و به تفکیک بخش‌ها		
تولید پسماندهای خطرناک		
تولید پسماندها	ترابری	توسعه اقتصادی
تصفیه و دفع پسماندها		
مدیریت پسماندهای رادیو اکتیو		
ترابری مسافر به تفکیک نوع	ترابری	توسعه اقتصادی
ترابری بار به تفکیک نوع		
شدت استفاده از انرژی در بخش ترابری		

* عضو انجمن اقتصاددانان ایران

تسلیم

جناب آقای دکتر محمد نهماوندیان

ریاست محترم اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران

با نهایت تأسف و تالم درگذشت نابهنگام برادرزاده جنابعالی را به شما و خاندان محترم نهماوندیان از صمیم قلب تسلیم عرض نموده و برای آن مرحومه علو درجات و برای جنابعالی و سایر بازماندگان صبر و اجر آرزومندیم.

هیات رییس، دبیر کل، مشاوران، مدیران و کارکنان

اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران

